

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Організаційно-методичні аспекти формування прибутку банків:
порівняльний аналіз за формами власності»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи 8

ЦЗФН

Азарова Катерина Михайлівна _____

Науковий керівник: д.е.н., професор

Коваленко

Вікторія

Володимирівна _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В сучасних умовах, коли країна пройшла пандемію COVID-19 та вже більше року знаходиться у повномасштабній війні, спостерігається негативна динаміка у всіх напрямках економіки, у тому числі й фінансовому секторі. Тому перед банківськими установами постає завдання як збереження філіальної мережі й клієнтської бази, підтримання банківського бізнесу на плаву та отримання прибутковості.

Наслідки воєнного стану в Україні на протязі 2022 – 2024 рр. призвели до дисбалансів в перш чергу основних макроекономічних пропорцій в економіці країни. Стрімке зростання показників інфляції, суттєвий вплив коштів фізичних осіб, підвищення рівня доларизації, зниження купівельної спроможності національної одиниці, що не могло не вплинути на діяльність банків. Банківська система України зіткнулася з низкою проблем, а саме зі збільшенням обсягів проблемних позичок та резервів за ними, відсутністю зовнішніх інвестицій, проблемами із запозиченням ресурсів на внутрішньому ринку, що посилює конкуренцію на банківському ринку, що прямо вплинуло на прибутковість банків.

Вивченням теоретичних засад формування прибутку банків займаються такі науковці як Вовчак О.Д., Герасимович А.М., Сало І.В., Коваленко В.В., Примостка Л.О., Сергєєва О.С.

Проведений аналіз наукових джерел показує, що не має загальної думки до визначення сутності прибутку, чинників, які впливають на прибутковість банків. Визначені проблеми підвищують актуальність дослідження в напрямку рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків в умовах невизначеності.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне узагальнення підходів до формування прибутку банків з урахуванням їх форм власності та виявлення ключових чинників, які впливають на ефективність управління прибутковістю.

Для досягнення мети в роботі було поставлено наступні задачі:

- обґрунтувати поняття прибутку банків як об'єкту корпоративного управління;
- надати характеристику підходів до формування прибутку банків;
- оцінити фінансові індикатори діяльності банків за формами власності;
- проаналізувати прибутковість банків за формами власності;
- визначити конкурентні переваги банків за різними формами власності як індикатору прибуткової діяльності;
- ознайомитися зі світовим огляд забезпечення прибуткової діяльності банків;
- надати рекомендації щодо підвищення підходу до формування прибутку банку на основі системи збалансованих показників.

Об'єктом дослідження є процес формування прибутку банків за різними формами власності..

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади організації процесів формування прибутку банків різних форм власності в умовах невизначеності.

Методи дослідження. Теоретичною основою кваліфікаційної роботи є положення економічної теорії банківської справи та фінансового менеджменту, дослідження вітчизняних науковців з питань формування прибутку банків. Результати кваліфікаційної роботи отримано з урахуванням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: системний – для

визначення економічної сутності поняття «прибуток банку», джерел, особливостей та чинників його виникнення; угруповань і класифікацій - для систематизації чинників, які впливають на формування прибутку банку; економіко-математичні методи - для аналізу впливу чинників на формування прибутку банку, які впливають на розмір їх економічних результатів; порівняльного – співставлення результатів діяльності АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «БАНК ВОСТОК» за 2021 – 2025 рр. на 01.01. та при дослідженні зарубіжного досвіду реформування банківського сектору.

Інформаційну базу дослідження становили дослідження українських науковців, Закони та Постанова НБУ, офіційні відкриті статистичні бази Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, аналітичні матеріали Національного банку України, фінансова звітність АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «БАНК ВОСТОК» та власні розрахунки автора.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи була прийнята участь у ІХ Студентська науково-практична конференція факультету фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету 8-9 квітня 2025 р та опубліковані тези на тему «Характеристика прибутку банків як об'єкту корпоративного управління».

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (73 найменування). Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок. Основний зміст викладено на 92 сторінках. Робота містить 24 таблиці, 24 рисунка, 4 додатка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні підходи до формування прибутку банків**» наступне: критичний огляд наукової літератури надав змогу систематизувати підходи до визначення дефініції «прибуток банку». Наукова спільнота її розглядає за такими ознаками як фінансовий результат, як різниця між доходами та витратами, як винагорода, як критерій ефективності.

Авторкою визначено функції, що повинен виконувати прибуток банків у сучасних реаліях розвитку банківського бізнесу: стимулювання, захисна, розподільча, оціночна, функція розвитку, інвестиційна, інформаційна.

Також обґрунтовано роль прибутку банків у забезпеченні сталого розвитку національної економіки: підґрунтя економічного сталого заростання країни головна мета проведення підприємницької діяльності на будь-якій території, індикатор ефективності реалізації банківського продукту, основоположне джерело збільшення ринкової вартості банків, забезпечення достатнього рівня капіталу банку, превентивний механізм від банкрутства банків, зовнішнє джерело для задоволення соціальних потреб як самого банку, так і суспільства в цілому.

Визначено чинники, що впливають на рівень прибутку банку, а саме: екзогенні чинники: зміна курсу валюти, зміна облікової ставки, загальні кризові явища, розміри обов'язкових резервів, податкове законодавство, змінна дохідності за державними цінними паперами, стан міжнародних фондових і валютних ринків, конкуренція на ринку банківських послуг; ендогенні чинники: банківські технології, ризиковість діяльності, ефективність використання банківських ресурсів, співвідношення доходів

і витрат банку, середній рівень процентних ставок по кредитах, наданих клієнтам й іншим банкам, зміна обсягу кредитних і депозитних операцій, структура кредитного портфеля, витрати по обслуговуванню внесків, розмір власного капіталу банку.

Після детального аналізу наукової літератури, ми можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день не існує єдиного погляду на перелік ознак поділу прибутку банку. Однак в усіх наукових працях зазначається, що розширена класифікація прибутку банків необхідна для побудови ефективної системи його формування та розподілу.

Класифікація прибутку банку за різними ознаками відіграє ключову роль у формуванні прибутку банків та у фінансовій діяльності банків загалом. Тобто, запропонована класифікація прибутку банків дозволить ефективніше здійснювати стратегічне управління її діяльністю в цілому та її фінансовими результатами зокрема. Ця класифікація стає важливою складовою і сприяє досягненню оптимальних фінансових результатів, підвищенню прибутковості.

Доведено, що формування прибутку банків є досить складним та багатограним процесом, а розширена класифікація прибутку дозволяє банкам зрозуміти, якими саме фінансовими результатами вона володіє та як їх найкраще використовувати. Таким чином, узагальнююча класифікація прибутку банку є необхідним інструментом для ефективного управління фінансовою діяльністю банку.

У другому розділі **«Оцінювання прибутковості банків України з різними формами власності в умовах невизначеності»** було проведено порівняльний аналіз власного капіталу АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «БАНК ВОСТОК» дає можливість зробити висновок про достатню стійкість і резерви для протидії зовнішнім економічним загрозам. Починаючи з середини 2023 року, спостерігалось поступове збільшення капіталу в усіх аналізованих банках.

За аналізований період усі три банки зафіксували зростання зобов'язань, що є загальним трендом на ринку, але різні темпи цього зростання свідчать про різні стратегії. АБ «УКРГАЗБАНК» має найвищий темп зростання, що може бути ознакою агресивнішої стратегії розвитку, але й підвищує ризики. АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «БАНК ВОСТОК» зберігають стабільність, зростаючи більш помірно, що свідчить про більш обережну фінансову політику.

За результатами порівняльного аналізу усі три банки показали зростання активів протягом 2021-2025 років, на початок періодів. Це може вказувати на позитивні тенденції в їхній діяльності, такі як залучення нових клієнтів, збільшення фінансових ресурсів, або розвиток нових напрямків бізнесу.

У 2021–2022 роках усі три банки демонстрували позитивну динаміку щодо зниження рівня NPL. Однак з 2023 року спостерігається різке погіршення якості кредитного портфеля, ймовірно зумовлене впливом зовнішніх економічних та геополітичних чинників.

АБ «УКРГАЗБАНК» найменш стабільний показник NPL з різким зростанням у 2023–2024 роках до понад 30%, що свідчить про значне навантаження проблемними кредитами.

АТ «ОТП БАНК» демонструє відносно кращу адаптивність: після піку у 2024 році банк знизив частку NPL до 14,9% у 2025, що може свідчити про ефективну роботу з проблемними активами.

ПАТ «БАНК ВОСТОК» зберігав найнижчі рівні NPL до 2023 року, однак також зазнав суттєвого зростання проблемних кредитів. Попри це, динаміка за 2024–2025 роки вказує на стабілізацію.

У ході порівняльного аналізу дохідної частини трьох українських банків АБ «УКРГАЗБАНК» активно нарощує процентні доходи, що свідчить про збільшення обсягів кредитування або інвестування. Проте негативні «інші операційні доходи» у 2025 році (-222 млн грн) можуть сигналізувати про втрати чи зменшення прибутковості певних напрямів. АТ «ОТП БАНК» демонструє стабільне зростання доходів із більш збалансованою структурою. Комісійні доходи зберігають вагомую частку, що є плюсом у періоди нестабільності. ПАТ «БАНК ВОСТОК» має високий темп приросту доходів при відносно невеликих масштабах. Особливо виділяється зростання комісійних доходів, що вказує на активну розбудову роздрібного або малого бізнес-сегменту.

У ході порівняльного аналізу витратної частини трьох українських банків — АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «БАНК ВОСТОК» — було виявлено, що найбільші витрати протягом усього періоду спостерігалися у «УКРГАЗБАНКУ». Значне збільшення витрат у 2023 році було зумовлено суттєвими відрахуваннями до резервів, що свідчить про зростання ризиковості кредитного портфеля. АТ «ОТП БАНК» також зазнав впливу кредитного ризику у 2023 році, однак вже у 2024–2025 роках витрати скоротились завдяки зменшенню резервів. ПАТ «БАНК ВОСТОК» має найменший рівень витрат серед досліджуваних банків, проте демонструє стабільне зростання операційної активності, що відображається у збільшенні адміністративних та процентних витрат. Загалом, для всіх банків характерне поступове зростання адміністративних витрат, що пов'язане з інфляцією, цифровою трансформацією банківських послуг та зовнішніми викликами воєнного часу.

Упродовж 2021–2025 років найбільш прибутковим банком серед аналізованих був АТ «ОТП БАНК», який демонстрував стійке зростання чистого прибутку, зокрема у 2024–2025 роках, завдяки ефективному управлінню доходами та зменшенню резервних відрахувань. АБ «УКРГАЗБАНК» у 2023 році зазнав значних збитків через високі відрахування до резервів, проте у наступні роки прибутковість була відновлена. ПАТ «БАНК ВОСТОК» мав найнижчий, але стабільний рівень прибутку, що свідчить про поступове зміцнення позицій на ринку. Загалом, прибутковість банків істотно залежала від рівня резервування та ефективності процентної політики.

Порівняльний аналіз показників дохідності надає змогу зробити наступні висновки, чиста процентна маржа (ЧПМ): АТ «ОТП БАНК» має найвищу ЧПМ (7,79% у 2024 році), що свідчить про найкращі умови для заробітку від процентів серед трьох банків. АБ «УКРГАЗБАНК» та ПАТ «БАНК ВОСТОК» мають більш схожі показники, хоча останній в деякі роки демонструє стійке зростання.

Чистий спред (ЧС): АТ «ОТП БАНК» має найвищий спред у 2023 та 2024 роках (44,48% і 34,30%), що вказує на значну конкурентну перевагу у ринку кредитування. АБ «УКРГАЗБАНК» демонструє стабільне зростання спреда, але не досягає таких значень, як в АТ «ОТП БАНК» або навіть ПАТ «БАНК ВОСТОК», який значно покращив цей показник у 2023 році.

Показники «ROE» та «ROA»: АТ «ОТП БАНК» демонструє найкращі показники рентабельності власного капіталу (ROE), з найвищими значеннями у 2024 році (60% для ROE2). АБ «УКРГАЗБАНК» має коливання, але в цілому його показники стабільно покращуються з 2023 року. ПАТ «БАНК ВОСТОК» показує стабільне зростання ROE1, хоча його ROA знижується, що може вказувати на зниження ефективності використання активів у 2025 році.

Провівши оцінку конкурентних переваг можемо зазначити, що іноземні банки, що працюють на банківському ринку України виглядають найбільш стабільними, тоді як банки з державною часткою та приватним капіталом можуть бути більш уразливими до економічних та фінансових потрясінь.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення системи формування прибутку банками»** доведено, що незалежно від економічних умов, банки в усьому світі відіграють вирішальну роль у розвитку нових ринків і бізнесу клієнтів, долаючи виклики галузі та розвиваючи ініціативи, щоб надати фінансові послуги більшій кількості людей у всьому світі. Було розглянуто провідні банки за регіонами світу, зокрема Азіатсько-Тихоокеанського та Західної Європи.

За результатами 2024 р. у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні провідними банками стали Mutual Trust Bank (Бангладеш), Baiduri Bank (Бруней), Cambodian Public Bank (Камбоджа), Industrial and Commercial Bank of China (Китай), Bank of China (Hong Kong) (Гонконг), Axis Bank (Індія), OCBC (Індонезія), Nomura (Японія), Eurasian Bank (Казахстан), FINCA Bank (Киргизстан), Industrial and Commercial Bank of China (Macau) (Макао), OCBC (Малайзія), Golomt Bank (Монголія), Citizens Bank International (Непал), SBS Bank (Нова Зеландія), Meezan Bank (Пакистан), CIMB (Філіппіни), United Overseas Bank (Сінгапур), Hana Bank (Південна Корея), Bank of Ceylon (Шрі-Ланка), Cathay United Bank (Тайвань), Siam Commercial Bank (Таїланд), Tien Phong Commercial Joint Stock Bank (TPBank) (В'єтнам).

У Західній Європі – Creand Crèdit Andorrà (Андора), Група BAWAG (Австрія), BNP Paribas Fortis (Бельгія), Банк Кіпру (Кіпр), Crèdit Agricole (Франція), Commerzbank (Німеччина), Alpha Bank (Греція), Arion (Ісландія), UniCredit (Італія), Swissquote Bank Europe (Люксембург), ING (Нідерланди), Тисячоліття до н.е (Португалія), BBVA (Іспанія), UBS (Швейцарія), İşbankası (Туреччина), HSBC Великобританія (Великобританія).

Проведений аналіз світового досвіду щодо функціонування провідних банків за Азіатсько-Тихоокеанським регіоном та Західної Європи засвідчив, що найкращими та прибутковими банками є ті, які спрямовують стратегію своєї діяльності на реалізацію стратегії сталого розвитку національних економік, зелених ініціатив та зеленого банкінгу та підтримку фінансового здоров'я домогосподарств. Проте є і ті, що досягають максимізації прибутковості за рахунок процесів злиття та поглинання. За цією стратегією можна навести приклади роботи італійського BBVA, люксембурзький Swissquote Bank Europe, Hana Bank (Південна Корея) та інші.

На основі аналізу фінансових результатів АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «БАНК ВОСТОК» запропоновано впровадити систему формування прибутку на основі збалансованих показників (СЗП). Збалансована система показників – це система менеджменту, що характеризується комплексним підходом до оцінки як кількісних, так і якісних аспектів діяльності банку та ґрунтується на

чотирьох складових (перспективах) – «фінанси», «клієнти», «бізнес-процеси», «навчання та розвиток».

В основі даної системи формування прибутку, на відміну від існуючих, покладена розробка стратегічних карт по кожній складовій системи та ключових показників діяльності (КП), за допомогою яких можливо здійснити оцінювання ступеня досягнення інтегрованих цілей складових даної системи, що забезпечить комплексний підхід до формування прибутку банків у стратегічному розрізі, що дуже важливо в сучасних умовах фінансової невизначеності та геополітичних шоків.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення, яке полягає у розгляді сутності «прибутку банку» та запропонуванні рекомендацій щодо її підвищення в умовах невизначеності (воєнного стану).

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи можемо зробити наступні висновки:

1. Систематизовано підходи до визначення поняття «прибуток банку» та виокремлено його ключові функції. Обґрунтовано важливу роль банківського прибутку для сталого розвитку економіки. Визначено екзогенні й ендогенні чинники, що впливають на його рівень.
2. Розглянуто класифікацію прибутку банку за різними ознаками, що на нашу думку, є важливим інструментом для ефективного стратегічного управління та підвищення фінансової результативності банківської діяльності та основні показники прибутковості. Висунуті гіпотези щодо взаємозв'язку між прибутком та впливом зовнішніх та внутрішніх чинників.
3. Проведено порівняльний аналіз обраних банків в залежності від форми власності та зазначено, що кожен з банків має свої сильні сторони, їх фінансова діяльність повинна бути оцінена в контексті конкретних стратегічних цілей та ризиків.
4. Порівняльний аналіз показників дохідності банків за формами власності надав змогу зробити висновки, що банк з іноземним капіталом АТ «ОТП БАНК» виглядає самим стабільнішим серед аналізованих банків за більшістю показників, особливо за чистим спредом та рентабельністю капіталу. АБ «УКРГАЗБАНК» продемонстрував стабільне зростання, в той час як ПАТ «БАНК ВОСТОК» має змінні результати, що можуть бути пов'язані з змінами на ринку.
5. З'ясовано, що сьогодні банки однаково функціонують на фінансовому ринку та мають свої стратегії та певні бізнес-моделі та налаштовані на забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку фінансового сектору країни в умовах глобальної цифрової трансформації економіки. Але, визначено, що розглядаючи діяльність банків з державним капіталом мають стабільність завдяки підтримці держави, але можуть бути менш гнучкими в порівнянні з іншими банками. Банки з іноземним капіталом пропонують інновації, міжнародний досвід і додаткові ресурси, але можуть бути менш орієнтованими на місцеву економіку. Банки з національним капіталом (змішані) забезпечують баланс між міжнародним досвідом і можливістю бути гнучкими в умовах національних ринків.

6. З'ясовано, що незалежно від економічної ситуації, банки по всьому світу залишаються ключовими рушіями розвитку нових ринків та підтримки бізнесу своїх клієнтів. Вони долають галузеві виклики та впроваджують ініціативи для розширення доступу до фінансових послуг на глобальному рівні. В роботі було проаналізовано діяльність провідних банків у різних регіонах світу, зокрема в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Західній Європі.

7. У роботі були надані рекомендації для «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «БАНК ВОСТОК» щодо впровадження системи формування прибутку на основі збалансованих показників (СЗП), за допомогою яких можливо здійснити оцінювання ступеня досягнення інтегрованих цілей складових даної системи, що забезпечить комплексний підхід до формування прибутку банків у стратегічному розрізі.